

Universele verantwoordelijkheid

– Samdhong Rinpoche

Tegenwoordig stem ik toe om voordrachten te houden wanneer de gelegenheid zich voordoet, omdat niet spreken gelijk staat met stilzwijgend goedkeuren van wat om ons heen gebeurt. Veel is er mis met onze wereld en onze samenleving, en om ten minste ons misnoegen te tonen, ons niet aanvaarden van wandaden, moeten we onze stem telkens weer verheffen. Van wezenlijk belang hierbij zijn transformatie en verandering.

Prof. Samdhong Rinpoche is directeur van het Central Institute of Higher Tibetan Studies te Sarnath in India, en tevens Voorzitter van de Assembly of Tibetan Peoples Deputies in Dharamsala.

Dit artikel is een weergave van een toespraak in september 1999 voor de TS in Adyar.

De problemen die de gehele wereld en alle bewust denkende wezens het meest bedreigen zijn hoofdzakelijk vijf in getal. De eerste is de onbeheerste toename van de bevolkingsgroei, hetgeen toe is te schrijven aan de roekeloze genotzucht en het wan-gedrag van de mens. Daarna komen economische ongelijkheid en uitbuiting. De grotere naties buiten de kleinere uit; binnen de natie buit de rijkere de armere uit; en in de dorpen buit iedereen elkaar uit. De kloof tussen de armen en de rijken wordt met de dag groter: de natuurlijke rijkdommen van de wereld komen in handen van steeds minder mensen, terwijl de meerderheid rond moet zien te komen met wat over is van de wereldproductie. Dit komt neer op een onrustbarende opeenhoping van macht bij enkelen.

Het derde grote gevaar is de toename van geweld, conflicten en oorlogen en schending van fundamentele rechten van de mens. Oorlogen tussen en binnen de naties en terroristische aanvallen woeden overal zonder vooruitzicht op verbetering van de situatie. Zij die profijit trekken van het vervaardigen van wapens zullen natuurlijk niet toestaan dat mensen in vrede en harmonie leven, omdat zij leven van de winstgevendheid van oorlogen en geweld.

De vierde dreiging is de achteruitgang van het milieu, dat door iedereen vernietigd wordt, arm en rijk, en des te meer door de zogeheten ontwikkelde landen. De laatsten proberen de verantwoordelijkheid voor de aanpak van dit probleem op de ontwikkelingslanden af te schuiven, onder het dreigement dat zij anders in de toekomst strafmaatregelen tegemoet zouden kunnen zien. Wat de zaak nog erger maakt,

is dat dit geen normale dreiging is. Het is onrecht op onrecht stapelen! De overleving van de mensheid hangt op een dubieuze wijze af van het herstel van het ecologisch evenwicht dat misschien al onherstelbaar is beschadigd.

De vijfde dreiging is meer beangstigend, namelijk, godsdienstige onverdraagzaamheid. De uitdrukking zelf is tegenstrijdig. Van een ware godsdienst, die de mensen na aan het hart ligt, wordt niet verwacht verdeeldheid of conflict te zaaien. In feite kunnen ware godsdienst en intolerantie nooit samengaan. Maar gewetenloze mensen brengen ongelukkigerwijs in naam van de godsdienst dood, verdeeldheid, conflict en geweld.

Dat is nu in grote trekken het scenario. Niemand denkt dat hij of zij persoonlijk of de gemeenschap, groep, natie of land waarvan men deel uitmaakt direct verantwoordelijk is. Maar we kunnen ons er niet met een schouderophalen van af maken. We moeten ons aandeel in de tegenwoordige stand van zaken aanvaarden; want ieder van ons heeft eraan bijgedragen. In werkelijkheid kan niemand zich vrijpleiten, want wanneer men de manier van leven van een individu onderzoekt zal men vinden dat door hem of haar direct of indirect een aandeel aan alle bedreigingen wordt geleverd.

Het verval van het milieu bijvoorbeeld, is het product van onze leefstijl die op een zodanige wijze is veranderd dat iedere dag iedereen gestadig toewerkt naar een totale vernietiging van het milieu.

Geweld en conflict zijn de uitwassen van een te strikte vorm van nationalisme, dat op zijn beurt een product is van de westerse beschaving en een onderdeel uitmaakt van het moderne levenspatroon. In de oude Indiase traditie kende men niet het concept van een strikt nationalisme. Onder de dekmantel van nationalisme wordt vaak alles gesanctioneerd, met de voeten getreden of opgeofferd. Ongelijkheid in economische omstandigheden is een oorzaak van conflict. Etnische ongeregelheden komen steeds vaker voor; de laatste tijd hebben we ze gezien in India, Kosovo, Joegoslavië,

Afghanistan, Pakistan en Sri Lanka.

Verder zijn er conflicten tussen sekten onderling. Dag in, dag uit, zijn alleen al onze emoties en onze gevoelens brandstof voor het ene of het andere conflict. We lopen nooit uit de pas, omdat verzet kan leiden tot verbanning uit de eigen klasse, gemeenschap of etnische groep - desalniettemin verergert een passieve opstelling de oorzaken van het conflict.

Allerlei kwade zaken spelen zich af in de samenleving en ofschoon het schijnt dat velen zich daartegen keren, is de slotsom niettemin enkel een voortschrijdend verval van morele waarden. Oneerlijkheid voert de boventoon, niemand is bereid op een eerlijke wijze te werken, leraren geven geen goed onderricht, studenten werken niet met de leraar samen, en iedereen beschuldigt iedereen. Ofschoon niemand geheel vrij is van ondeugden en gebreken, gelooft iedereen dat hij volmaakt is en wijst met de beschuldigende vinger naar iemand anders. We fulmineren tegen oneerlijkheid, maar geven en nemen rustig steekpenningen aan onder de verontschuldiging 'ik kan het niet helpen'.

Vandaag de dag zeggen veel mensen openlijk dat zonder het geven van steekpenningen hun telefoon of hun elektriciteit wordt afgesloten, of dat zij geen spoorwegkaartje kunnen krijgen, enzovoort. Daarom denken zij dat ze door de knieën moeten gaan. Dit zijn slechts een paar voorbeelden. De bedreiging bestaat niettemin op een veel grotere schaal. In diverse landen kan geen rechtsgeding gevoerd worden zonder transacties die het daglicht niet kunnen verdragen, geen officiële procedure kan gevolgd worden zonder dat onder tafel 'smeergeld' wordt betaald, en de mensen keuren dit allemaal stilzwijgend goed. Dit gaat allemaal door voor het dharma van deze tijd, en aangezien alles het gevolg van karma is, zal karma hieraan gevolgen verbinden.

Dit alles is zeer verontrustend, zelfs ziekmakend. Laat ik herhalen dat ieder van ons verantwoordelijk is voor het hele universum, wat hierin ook gebeurt.

Laten we elkaar niet verkeerd verstaan. Ofschoon we niet direct een bijdrage aan het kwaad leveren, wordt het kwaad in stand gehouden door het gewoonweg stilzweigend zitten toekijken en door het niet tegen te gaan. Onze verantwoordelijkheid strekt zich uit tot alle levende wezens, het hele ecosysteem, de natie en de gemeenschap. We zijn verantwoordelijk en aan iedereen rekenschap verschuldigd.

In de eerste plaats moeten we het bestaan van het kwaad in de wereld erkennen, en in de tweede plaats ons realiseren in hoeverre we hiervoor verantwoordelijk zijn. Als individuen weigeren het kwaad te bedrijven, dan kan het kwaad niet gediijen. Het bestaat en gedijt, enkel omdat de mensen het instandhouden en er een bijdrage aan leveren. Als we allemaal zouden weigeren om met het kwaad samen te werken, zal het uit zich zelf verdwijnen, of op zijn minst gereduceerd worden. Zonder onszelf innerlijk te veranderen, zonder ons eigen denkvermogen te transformeren, kan niets in de buitenwereld geheel verbeteren of veranderen. Heel lang geleden trad het kwaad veel minder op de voorgrond, omdat het krachtig werd veroordeeld, overtreders werden vastgezet en gestraft. Rechtvaardigheid, moraliteit en ethiek werden geprezen als de hogere waarden van het leven, en werden door de meerderheid van de mensen gerespecteerd. Vandaag de dag is het net andersom. Veel kwade daden worden voor normaal en gangbaar gehouden. We moeten onze kleinmoedigheid van ons afschudden en ons vermannen, om er tegen op te staan en iets te doen. Zelfs als het niet mogelijk is zichzelf volledig te transformeren, kan men het kwaad verminderen en een evenwicht vinden tussen goed en kwaad, juist en verkeerd, rechtvaardigheid en onrechtvaardigheid.

Velen zeggen dat zij zonder compromissen niet in staat zijn te overleven. Wat betekent 'overleven'? Zijn morele, religieuze en ethische waarden echt belangrijk, of is overleven van meer belang? We moeten niet hypocriet zijn en de mond vol hebben van waarden en moraliteit waarbij

we het ontbreken hiervan bij anderen afkeuren. We moeten bereid zijn toe te geven dat we ons in werkelijkheid diep in ons hart, niet bekommeren om waarden of moraliteit. Het zou beter zijn op een uitgesproken slechte wijze te leven en te handelen, dan in tweeslachtigheid en hypocrisie te leven. Men verontschuldigt zich door te oreren over een samenleving die niet de gelegenheid geeft een correct leven te leiden of men stelt dat de gezondheid verhindert het kwaad tegen te gaan en zo voort. Als we werkelijk een oprecht leven willen leiden, dan kan geen macht op aarde ons tegenhouden. Ik beweer dit met een zekere mate van autoriteit en vertrouwen, dat door een rechtvaardige levenswijze zeker zal worden bevestigd.

Ieder van ons is verantwoordelijk voor het hele universum, wat hierin ook gebeurt.

Een belangrijke oorzaak van het tegenwoordige verval is het niet dragen van de eigen verantwoordelijkheid en het leggen van de schuld bij anderen.

De mensen vragen in wanhoop: 'Hoe kunnen we de samenleving of de wereld veranderen? De Boeddha en vele wijzen en zieners zijn gekomen en gegaan, Ghandi is gekomen en gegaan, en de zaken blijven zoals ze zijn.' Ja. Niemand kan de wereld ineens veranderen. Zolang onwetendheid en het geconditioneerd denken bestaan, moet er conflict en geweld zijn. Maar de Boeddha veranderde duizenden personen. Alle wijzen en zieners hebben honderdduizenden veranderd en hen naar bevrijding en verlossing geleid. Ghandi veranderde duizenden individuen, ofschoon hij niet in staat was heel India te veranderen. Bekijk het eens van de positieve kant. We moeten de nadruk leggen op de verandering en verbetering van het individu. Waarom wachten op de transformatie van de wereld? En waarom zou ik na iedereen de laatste willen zijn om te transformeren? Het is tijd om bij jezelf te beginnen en niet op anderen te wachten.

Een ander excuus is dat de samenleving onleefbaar wordt wanneer men eerder transformeert dan deze samenleving. Dat is een absurde gedachte. Vele mensen die getransformeerd zijn, leven zonder ernstige tweedracht of problemen in de samenleving. De samenleving ontlopen is geen manier om haar te veranderen.

Het Mahayana Boeddhisme benadrukt: 'Je moet in de wereld blijven en de mensen van dienst zijn, en proberen jezelf te transformeren.'

Iedereen kan uit de maalstroom stappen en weigeren de misstanden te accepteren die doorgaan voor de waarden van onze samenleving. We kunnen anders leven, opnieuw beginnen met een heel zuiver en oprechte wijze van leven. Dit is mogelijk. Maar tussen kunnen en doen is een verschil. Als we het alleen al één of twee maal zouden proberen, dan zouden we ons realiseren dat het mogelijk is uit de stroom te stappen en een observerende houding aan te nemen. Pas vanaf het moment dat iemand in staat is zich van het kwaad te distantiëren heeft hij het recht om kritiek te leveren.

Eén van mijn jonge vrienden was gewoon in elke lezing die hij gaf te zeggen dat de problemen in deze wereld niet te wijten zijn aan de activiteit van kwade mensen, doch aan de inactiviteit van de goede mensen. Goed gesproken. Een oprecht persoon die niet betrokken is bij één of ander kwaad of één of andere immoraliteit is overtuigend genoeg om anderen te ontmoedigen zich in te laten met kwade daden. Er moet een actieve, positieve en constructieve betrokkenheid zijn. Dit wil niet zeggen dat men de straat op moet gaan, onder het uitroepen van leuzen, een politieke partij moet stichten, zich beijveren moet voor verkiezingen en al dat soort dingen. Spreek eens, op het persoonlijke vlak, met vrienden, met degenen die geïnteresseerd zijn, en maak op een liefdevolle, vreedzame en overtuigende wijze duidelijk waarom zij zich niet met deze kwalijke praktijken moeten inlaten. Het is niet nodig om te redetwisten of de confrontatie met anderen aan te gaan. De

gedachtekracht kan ook gebruikt worden om harmonieuze trillingen naar anderen over te brengen. We moeten ons elke dag realiseren dat slecht slecht is, en dat goed goed is, en die twee zullen nooit bij elkaar komen. We moeten liefdevol en met mededogen over boosdoeners denken en tegelijkertijd hun daden afkeuren.

Goede voornemens alleen zijn niet voldoende. We moeten ook harmonieus samenwerken. Velen zijn er die niet zwichten voor het doen van immorele zaken. Er zijn talrijke niet-politieke en niet-sektarische organisaties en groepen die de zaak van het goede voorstaan. Maar zij tellen ongelukkigerwijze niet mee, omdat onder hen geen harmonieuze samenwerking bestaat. Daarom zijn zij roependen in de woestijn.

Laten we onze prioriteiten anders stellen en bijgevolg daarvan de onbelangrijke belangen en waarden opgeven ten gunste van de meer belangrijke. In de eerste plaats zijn wij bewust denkende wezens, pas dan zijn wij ook menselijke wezens, en eerst daarna hangen wij die en die godsdienst aan of geen enkele. Achtereenvolgens komen we bij de natie, bij de etnische groep, en ten slotte bij de gemeenschap. Zodoende moet ons persoonlijk belang op de laatste plaats komen en dient snel te wijken voor het algemenere belang van het gezin en de gemeenschap.

Het nationale belang kan ook wijken voor het belang van de gehele mensheid. En het belang van de mensheid kan worden opgeofferd in het belang van alle bewust denkende wezens die het universum bewonen. De sleutel tot de oplossing ligt daarin het stuur om te gooien.

Op deze wijze kunnen we ons geleidelijk ervan bewust worden verantwoordelijk te zijn voor het universum. Alleen dan was ons leven de moeite waard en hebben we *geleefd* - niet enkel bestaan. Wil dit allemaal gebeuren dan is natuurlijk het eerste vereiste wilskracht, vastberadenheid, en een vaste overtuiging in de uiteindelijke werking van dharma.

Vertaling: Ton van Beek